

Zbigniew Jaworski*

WOLNOŚĆ RELIGIJNA WEDŁUG EDYKTU MEDIOLAŃSKIEGO – W 1700 ROCZNICĘ WYDANIA

Wstęp

Wolność religijna stanowi podstawową wartość, która wynika z godności osoby ludzkiej oraz jest prawem wpisanym w naturę człowieka. Wolność ta nie podlega demokratycznemu prawu głosowania, lecz prawu uznania. Wolność religijna polega na wolności od przymusu, czy to jednostki, czy społeczności, aby każdy mógł postępować zgodnie ze swoim sumieniem¹. W różnych okresach historycznych, wolności religijna była różnie pojmowana i respektowana. Prawo do wolności religijnej zakorzenione w godności osoby poznajemy poprzez objawione słowo Boże i przez rozum ludzki². Podejmując tematykę wolności religijnej zarówno jako wartości, jak i prawa należy uwzględnić specyfikę miejsca oraz religię. Pierwszym aktem normatywnym, w kwestii wolności religijnej, wydanym dla basenu Morza Śródziemnego, a ściślej dla Cesarstwa Rzymskiego na początku IV w. jest Edykt mediolański. Niektórzy autorzy, zwłaszcza historycy, nazywają go edyktem tolerancyjnym lub konwencją mediolańską³, a inni szczególnie prawnicy, nie uznają edyktu jedynie za

* Ks. kmr dr Zbigniew Jaworski, Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych w Tomaszowie Lubelskim, KUL.

¹ Por. Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, 7.12.1965, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, nr 2.

² Por. Jan XXIII, Encyklika *Pacem in terris*, 11.04.1963, AAS 55 (1963), s. 279.

³ J. Śrutwa, *Edykt mediolański*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. IV, Lublin 1995, kol. 666; J. Daniélou, H. I. Marrou, *Historia Kościoła, od początków do roku 600*, t. 1, Warszawa 1984, s. 185.

tolerancyjny, lecz za uniwersalny, na zasadzie wolnego wyboru religii oraz równości chrześcijaństwa z innymi religiami⁴, a nie tylko jej tolerowania. Tekst źródłowy Edyktu mediolańskiego wskazuje raczej na jego charakter uniwersalny, a nie tylko tolerancyjny⁵.

Rocznica 1700-lecia wydania edyktu mediolańskiego stanowi podstawową, obok innych *causa scribendi* tego artykułu, który składa się z trzech punktów, uzupełnionych wstępem i zakończeniem.

1. Powody ogłoszenia edyktu mediolańskiego

W epoce starożytnej, która trwała do IV w. nastąpiła konfrontacja między dotychczas panującym monizmem religijno-politycznym, a inicjowanym przez prześladowane chrześcijaństwo dualizmem religijno-politycznym⁶, bazującym na słowach Jezusa w sprawie płacenia podatków: oddajcie Cezarowi to, co należy do Cezara, a Bogu to, co należy do Boga (Mt 22, 21; Łk 20, 25).

Powody ogłoszenia Edyktu mediolańskiego leżą zarówno po stronie prześladowanych chrześcijan, jak i po stronie cesarskiej. Prześladowania chrześcijan w imperium rzymskim trwało od cesarza Nerona (55-68 r.), a szczególnie po pożarze Rzymu (64 r.), o który cesarz posądził chrześcijan, aż do cesarza Dioklecjana (284-305 r.). Zasięg prześladowań był różny, od partykularnego do powszechnego⁷. Najbardziej krwawym i najdłuższym było ostatnie powszechne prześladowanie chrześcijan za cesarza Dioklecjana. Dla chrześcijan była to prawdziwa *agera martyrum*, która pod względem terytorialnym objęła niemal całe imperium.

⁴ J. Krukowski, *Kościelne prawo publiczne. Prawo konkordatowe*, Lublin 2013, s. 21.

⁵ Por. Konstantyn Wielki, Licyniusz, *Edykt Mediolański (313 r.)*, w: *Kościelne prawo publiczne. Wybór źródeł*, red. M. Sitarz, M. Grochowina, M. Lewicka i in., Lublin 2012, s. 555-556.

⁶ Por. Krukowski, *Kościelne prawo publiczne*, s. 10.

⁷ Por. B. Kumor, *Historia Kościoła. Starożytność chrześcijańska*, t. 1, Lublin 2001, s. 43-50.

Prześladowanie na Zachodzie do 305 r. (ustąpienie Dioklecjana), a na Wschodzie trwało do 311 r.

Prześladowania nawet krwawe nie zdławiły chrześcijaństwa. Chrześcijanie pokonywali strach przed śmiercią przez wiarę w Zmartwychwstanie. H. Sienkiewicz napisał w powieści pt. *Quo vadis*: „Jest coś odmiennego i osobliwego w ich śmierci. Mówię wam, że oni widzą swoje bóstwo! – zawołał z boku Westynus. Wówczas kilku augustianów zwróciło się do Chilona. Hej, stary, ty ich znasz dobrze: powiedz nam, co oni widzą? A Grek wypluł wino na tunikę i odrzekł: Zmartwychwstanie!”⁸.

Mocą chrześcijan była nie idea zemsty, nawet za tak okrutne tortury, lecz idea przebaczenia. To musiało zastanawiać i niepokoić rządzących. Następną przyczyną ogłoszenia Edyktu mediolańskiego od strony chrześcijan, była wielka miłość panująca wśród wyznawców Chrystusa. Jeden duch i jedno serce ożywiały wszystkich wierzących (Dz 4, 32). Paganie, jak napisał Tertulian, nawracali się mówiąc: „Patrzcie jak oni się miłują” (Tertulian, *Apologetico*, 39 § 7). Potęga duchowa Kościoła, monogamiczne małżeństwa, które bardziej zapewniały dobrobyt i szczęście, większe poszanowanie potomstwa, nawet kalekiego, szeroko świadczona dobroczynność, większe przywiązanie do wartości duchowych niż materialnych, to nie mogły pozostać bez odpowiedzi ze strony cesarzy, patrycjuszy ani plebsu. Chrześcijanie w ten sposób zdobywali świat i powiększali swoje grono.

Wśród przyczyn ogłoszenia Edyktu mediolańskiego leżących po stronie cesarskiej należy wymienić, między innymi: wielkie rozdrobnienie w cesarstwie rzymskim. W początkach IV w. jednocześnie w imperium rządziło sześciu cesarzy (Konstantyn I Chlorus, Maksymian, Galeriusz, Maksencjusz, Licyniusz, Konstantyn). Wewnętrzne rozdarcie i wojny domowe wyniszczały cesarstwo. Wygórowane podatki czyniły z ludzi wolnych, nie-

⁸ H. Sienkiewicz, *Quo vadis?*, w: *Dzieła wybrane*, red. J. Krzyżanowski, t. 20-22, Warszawa 1949, s. 285.

wolników. Trzeba było powstrzymać tę erozję imperium i cesarz Konstantyn był przekonany, że chrześcijaństwo tego dokona. Danie wolności chrześcijanom miało wpoić cnoty obywatelskie w społeczeństwo. Następną przyczyną ogłoszenia Edyktu mediolańskiego miała być zwycięska bitwa Konstantyna z Maksencjuszem, dnia 28 października 312 r. na rzymskim moście, tzw. mulwijskim. Jak podają współczesne przekłady Laktancjusza i Euzebiusza⁹ oraz niektórzy historycy rzymscy, na dzień przed bitwą cesarz Konstantyn miał wizję, której świadkami byli jego żołnierze. Ukazał mu się na niebie świetlisty krzyż i usłyszał głos: *hic signum vinces*. Cesarz przejął się tym widzeniem i kazał krzyż – symbol chrześcijaństwa – umieścić na tarczach i sztandarach legionistów¹⁰. Mimo dwukrotnie większej przewagi wroga Konstantyn odniósł spektakularne zwycięstwo, które odmieniło jego życie. Zaczął dostrzegać w chrześcijaństwie, jako religii monoteistycznej, w odróżnieniu od wielobóstwa pogańskiego, czynnik integrujący zrujnowane gospodarczo i politycznie imperium. Uważał, że i dla niego samego będzie korzystniej stać po stronie chrześcijan, niż z nimi walczyć. Postanowił znieść wrogie chrześcijaństwu zarządzenia. Postawa Cesarza miała bardziej znaczenie polityczne, niż religijne, ponieważ przyjął chrzest dopiero w 337 r.¹¹

2. Treść Edyktu mediolańskiego

Tekst Edyktu mediolańskiego potwierdza, iż Konstantyn August i Licyniusz August na spotkaniu w Mediolanie omówili ważne sprawy dla cesarstwa i czci należnej Bogu, a szczególnie, co należy do pożytku, bezpieczeństwa oraz wolności wyznawania religii, jaką kto chce¹². Według Edyktu nie należy odmawiać wolności bezwzględnie nikomu, kto by umysł swój skierował czy

⁹ Por. Kumor, *Historia Kościoła*, s. 105.

¹⁰ Por. J. Wacławski, *Pierwsza rzymska bitwa za Chrystusa*, „Niedziela. Tygodnik katolicki”, 29.09.2013 r., nr 39, s. 4.

¹¹ Por. Tamże, s. 5.

¹² Konstantyn Wielki, Licyniusz, *Edykt Mediolański*, s. 555.

to ku obrządkowi chrześcijan, czy też ku takiej religii, jaką dla siebie uważa za najodpowiedniejszą; by najwyższe Bóstwo, którego religii dobrowolnie ulega, „mogło nam we wszystkim używać swej łaski i życzliwości”¹³. Jak wynika z powyższych słów, cesarz Konstantyn i Licyniusz mieli świadomość dobra wspólnego cesarstwa oraz wpływu na to dobro najwyższego Bóstwa. Ponadto cesarze w Edyktie mediolańskim, skierowali do namiestników każdej prowincji uświadomienie, aby ci, którzy mają wolę zachowywania religii chrześcijańskiej w ich prowincjach, mogli ją zachowywać, usuwając wszelkie wcześniejsze zakazy oraz, że dali także chrześcijanom wolną i bezwzględną możliwość wyznawania ich religii¹⁴. Zaimek także wskazuje, iż inne religie, również pogańskie miały, wolność wyznawania i praktykowania swej wiary.

Powodem ogłoszenia uniwersalnej wolności religijnej według tekstu Edyktu jest uszanowanie religii i honoru. W tekście sformułowano to w następujący sposób: „ponieważ pod żadnym względem nie chcemy uwłaczać ani honorowi kogokolwiek, ani religii”¹⁵. Takie słowa świadczą o wysokiej kulturze autorów Edyktu, wycuciu *sacrum* i wartości religii w życiu prywatnym i publicznym.

Poza treścią doktrynalną, Edykt mediolański zawiera także postanowienia w sprawie dóbr materialnych zabranych chrześcijanom, a szczególnie miejsc ich zgromadzeń, czyli świątyń, cmentarzy. To postanowienie zawarto w słowach: „nadto postanawiamy odnośnie do chrześcijan, że miejsca w których się przedtem zgromadzali (...) mają być im zwrócone darmo, bez żadnego odszkodowania, bez żadnego zwlekania czy wahania, chociażby były sprzedane, czy to przez nasz skarb, czy przez kogokolwiek innego”¹⁶. Końcowy fragment Edyktu mediolańskiego stanowi

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, s. 556.

akt sprawiedliwości i zadośćuczynienia. Cesarz nie nakazał w Edykcie obdarować chrześcijan dodatkowymi dobrami materialnymi, co sam później uczynił, ale nakazał je oddać, zwrócić bezwzględnie.

Przełom konstantyński ujawniający się między innymi w Edykcie mediolańskim i chrzcie cesarza Konstantyna dał wolność religijną chrześcijanom i innym religiom oraz wzmocnił dualizm religijno-polityczny. Następstwem tego było wyjście Kościoła z katakumb. Niestety antyczna koncepcja monizmu była zbyt utrwalona i rozpowszechniona w cesarstwie rzymskim i nie została zapomniana. W polityce nawiązywano do monizmu, ale już w wersji chrześcijańskiej, która stopniowo przekształciła się w cesaropapizm, który polega na takim sprawowaniu władzy przez państwo, w którym władza państwowa rości sobie prawo do supremacji nad władzą kościelną, ingerencji w jej sprawy wewnętrzne, a nawet nadzoru i kontroli Kościoła¹⁷.

3. Pamięć o Edykcie mediolańskim i Konstantynie

Relacje państwo-Kościół od samego początku aż do współczesności mają ważny wpływ na stabilność obu społeczności¹⁸. Kościół założony przez Jezusa Chrystusa rozpoczął swoją działalność w Imperium Rzymskim wyznającym religię żydowską i pogańską oraz monizm religijno-polityczny. W państwach antycznych utożsamiano cel polityczny z celem religijnym oraz władzę polityczną z władzą religijną. Monarcha był jednocześnie władcą państwa i najwyższym kapłanem.

Cesarz Konstantyn Wielki urodził się ok. 285 r. jako syn poganina Konstancjusza Chlorusa i Heleny. Jak piszą historycy,

¹⁷ Por. Krukowski, *Kościelne prawo publiczne*, s. 23.

¹⁸ Por. M. Sitarz, *Wpływ relacji państwo-Kościół na stabilność Rzeczypospolitej. Zarys problematyki*, w: *Bezpieczeństwo Polski. Historia i współczesność*, red. L. Antonowicz, T. Guz, M. R. Pałubska, Lublin 2010, s. 271; Z. Jaworski, *Wpływ relacji państwo-Kościół na stabilność Rzeczypospolitej. Część szczegółowa*, w: *Bezpieczeństwo Polski. Historia i współczesność*, Lublin 2010, s. 279.

nie było to małżeństwo, bo Helena była *stabularia* i sama wychowywała Konstancyne, a Konstancjusz Chlorus ożenił się z Teodorą. Z powyższych racji przywiązanie Konstancyne do matki było wielkie, a kiedy Konstancyne został cesarzem, uznał Helenę za pierwszą kobietę w cesarstwie. Matka Helena, która stała się chrześcijanką jeszcze przed nawróceniem syna, miała wielki wpływ na cesarskie rządy Konstancyne zarówno w sferze politycznej, jak i religijnej¹⁹. Cesarz Konstancyne panujący w latach (306-337 r.), w okresie dominatu, w zachodniej części cesarstwa, jako pierwszy z cesarzy zdążył przed śmiercią w 337 r. przyjąć chrzest, choć jego polityka w początkach panowania była kontynuacją działalności cesarza Dioklecjana (284-305 r.) Cesarz Dioklecjan przekształcił cesarstwo rzymskie w monarchię absolutną, ustanawiając despotyczny system rządów, zwany dominatem, pozbawiając senat wpływu na rządy w cesarstwie. Chrzęścianie, którzy nie chcieli palić kadzideł przed bożkami pogańskimi i posągami cesarskim byli oskarżani o zdradę stanu²⁰ i skazywani na surowe kary, włącznie z karą śmierci. Drugim ważnym wydarzeniem w życiu Konstancyne (a chronologicznie pierwszym) było wydanie Edyktu mediolańskiego w 313 r. Cesarz Konstancyne i cesarz Licyniusz panujący (308-324 r.) w części wschodniej, mieli już edykt tolerancyjny swego poprzednika cesarza Galeriusza (305-311 r.), który będąc w ciężkiej chorobie wydał dnia 30 kwietnia 311 r. edykt tolerancyjny, mający powstrzymać krwawe prześladowania chrześcijan wzniecone przez cesarza Dioklecjana²¹. Konstancyne Wielki po zwycięstwie nad Maksencjuszem w 312 r., jako władca zachodniej części cesarstwa, nadał przywileje osobiste duchowieństwu, a na spotkaniu z Licyniuszem w lutym 313 r. ustalił jednakowy program polityki religijnej w całym cesarstwie. Na tej podstawie cesarz Licyniusz polecił w imieniu obu cesarzy, aby gubernatorzy prowincji wschodnich,

¹⁹ Por. Kumor, *Historia Kościoła*, s. 104.

²⁰ Por. A. Dębiński, J. Misztal-Konecka, M. Wójcik, *Prawo rzymskie publiczne*, Warszawa 2010, s. 191.

²¹ Por. Śrutwa, *Edykt mediolański*, kol. 666.

a zwłaszcza Egiptu i Syrii, rozwiązywali sprawy religijne w duchu tolerancji oraz wolnego wyboru i wyznawania dowolnej religii. W porównaniu z tolerancyjnym edyktem cesarza Galeriusza, Edykt mediolański cesarza Konstantyna dał wolność religijną. Religia chrześcijańska z tolerowanej stała się *licita*, a zatem zrównana w prawach z innymi religiami wyznawanymi w cesarstwie.

Cesarz Konstantyn, Edyktem mediolańskim nadał nowy kierunek rozwoju Europy. Chrześcijańskie korzenie owocowały między innymi w szkolnictwie przykościelnym, w malarstwie i architekturze (np. mozaiki z Rawenny). Także niedziela, jako dzień wolny od pracy, a stanowiący wspomnienie Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa i Zesłania Ducha Świętego, czyli uroczystości chrześcijańskich został wprowadzony w 321 r. przez cesarza Konstantyna²². Na bazie edyktu rozwinął się tzw. złoty wiek patrystyki, ze świętymi myślicielami, takimi jak: św. Bazyl Wielki (+ 379 r.); św. Grzegorz z Nazjanzu (+ ok. 389 r.); św. Grzegorz z Nyssy (+ ok. 398 r.), których nazwano ojcami kapodockimi, ale też św. Atanazy (+ 373 r.); św. Ambroży (+ 397 r.). Święci myśliciele, Ojcowie Kościoła, zarówno Wschodu, jak i Zachodu, bronili chrześcijaństwo przed różnymi błędami oraz przez swoje dzieła pogłębiali teologię. Na bazie wolności religijnej powstawała terytorialna organizacja kościelna i zwoływano sobory powszechnie np. w Nicei (325 r.), Konstantynopolu (381 r.), Efezie (431 r.).

Po roku 313 cesarz Konstantyn Wielki wydał wiele dekretów, które zwalniały duchowieństwo chrześcijańskie od wszelkich zobowiązań obywatelskich i osobistych (319 r.), przyznawały Kościołowi prawo przyjmowania darowizn i zapisów (321 r.), przyznawały biskupom państwową władzę sądowniczą (318 r. i 333 r.), duchowieństwo zaś otrzymało pomoc finansową²³. Cesarz Konstantyn w głównych miastach imperium wznosił świą-

²² Por. Wacławski, *Pierwsza rzymska bitwa za Chrystusa*, s. 5.

²³ Por. Kumor, *Historia Kościoła*, s. 107.

tynie chrześcijańskie, np. w Konstantynopolu, pw. Bożej Mądrości; w Tyrze, bazylikę Zbawiciela; w Jerozolimie, kościół Grobu Pańskiego; w Betlejem, bazylikę Narodzenia Jezusa; w Rzymie, bazylikę Zbawiciela na Lateranie; w Watykanie, bazylikę św. Piotra; w Trewirze, kościół pw. św. Piotra²⁴. Mimo wielkiego zaangażowania się cesarza Konstantyna w proces chrystianizacji, to nadal chrześcijaństwo w cesarstwie było w mniejszości. Pogaanie nie poddawali się bez trudu.

Trwałym dziełem cesarza Konstantyna było przeniesienie stolicy cesarstwa z Rzymu do Konstantynopola. Prace nad budową nowej stolicy trwały zaledwie sześć lat (324-330 r.) Konstantynopol w szybkim tempie stał się najważniejszym ośrodkiem władzy państwowej i kościelnej, a także centrum handlowym ówczesnego świata, ponadto posiadał wyjątkowe walory geograficzne, na pograniczu dwóch kontynentów. Gdy stary Rzym ulegał erozji, to nowy Konstantynopol jaśniał wielkim blaskiem. Nowa stolica nie została jeszcze splamiona krwią męczenników.

Cesarz Konstantyn Wielki zmarł w 337 r. w Anchyron, koło Nikomedii, a pochowany został w bazylice świętych Apostołów w Konstantynopolu. Tuż przed śmiercią przyjął chrzest. Ogromne zasługi cesarza Konstantyna oddane chrześcijaństwu sprawiły, iż Kościół Wschodni czci go jako świętego, nazywając nawet trzynastym apostołem, natomiast Kościół Zachodni nazwał go tylko wielkim. Nie uznał go za świętego, bo ciężą na nim poważne zarzuty np. śmierć własnego syna Kryspusa (326 r.) oraz szwagra Licyniusza (325 r.).

W 1700 rocznicę wydania Edyktu mediolańskiego zarówno Kościół Zachodni, jak i Wschodni uczcili to wydarzenie.

W dniach 28-30 sierpnia 2013 r. w Mediolanie odbyło się 13. sympozjum między chrześcijańskie, na które papież Franciszek skierował specjalne przesłanie. Sympozjum łączyło się

²⁴ Por. Tamże.

z 1700 rocznicą wydania Edyktu mediolańskiego. Wydarzenie to, jak podkreślił papież, „otworzyło nowe drogi szerzenia Ewangelii i przyczyniło się w decydujący sposób do narodzin europejskiej cywilizacji. Zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie zachowały się pewne cechy wspólne, jak przekonanie, że władza świecka znajduje swój kres w obliczu prawa Bożego, domaganie się właściwego miejsca dla autonomii sumienia, czy świadomość, że władza kościelna i świecka są wezwane do współpracy na rzecz integralnego dobra wspólnoty ludzkiej”²⁵.

W dniach 20-21 września 2013 r. w Niszu (Serbia) chrześcijaństwo zachodnie świętowało 1700 rocznicę ogłoszenia Edyktu mediolańskiego przez cesarza Konstantyna Wielkiego. Legatem papieża Franciszka był kard. Angelo Scola, arcybiskup Mediolanu, który powiedział w homilii: „Wolność to niezbędny warunek dojrzewania osoby. Nie dajmy się zwieść syrenom wolności rozumianej indywidualistycznie, która jest na zachodzie bardzo rozpowszechniona”²⁶.

W niedzielę dnia 6 października 2013 r. całe prawosławie sprawowało Boską liturgię przed cerkwią św. Konstantyna i Heleny w Niżu, na terenie Serbii. Uroczysta celebra była kulminacyjnym punktem obchodów 1700 rocznicy wydania Edyktu mediolańskiego przez pochodzącego właśnie z tego miasta św. cesarza Konstantyna. Kazanie wygłosił patriarcha ekumeniczny Bartłomiej, który podkreślił jak ważny dla całego świata był i jest Edykt mediolański, który podzielił historię na dwie ery: świata pogańskiego i chrześcijańskiego. To był dzień, w którym chrześcijaństwu umożliwiono głoszenie Dobrej Nowiny i prawdy o Bogu, prawdy o nas, o każdym człowieku. A czym dla ciała jest dusza, tym dla świata jest chrześcijaństwo²⁷.

²⁵ http://episkopat.pl/radio_watykanskie/47784.1,Telegram_Papieza_na_obchody_1700_rocznicy_Edyktu_Mediolanskiego.html [dostęp: 8.12.2013 r.].

²⁶ Por. <http://ekai.pl/wydarzenia/ekumenizm/x70869/w-niszu-swietowano-lecie-edyktu-mediolanskiego> [dostęp: 08.12.2013 r.].

²⁷ Por. za: Dominika Kovačević, <http://www.cerkiew.pl> [dostęp: 08.12.2013 r.].

Zakończenie

Wolność religijna przez 17 wieków, począwszy od Edyktu mediolańskiego, aż do współczesności przechodzi różne etapy rozwoju i ograniczeń od strony rządzących. Pogański cesarz Konstantyn Wielki odkrył znaczenie chrześcijaństwa dla rozwoju i bezpieczeństwa cesarstwa. Zrozumiał, iż pokój chrześcijan oznacza pokój cesarstwa. Chrześcijaństwo głosząc pokój i miłość miało wielką siłę nawet dla pogan. Cesarze Licyniusz i Konstantyn na spotkaniu w Mediolanie 313 r. ogłosili nowy edykt, który był przychylny chrześcijanom i w porównaniu z edyktem tolerancyjnym cesarza Galeriusza, uczynił z chrześcijaństwa religię zrównaną w prawach z innymi religiami wyznawanymi w cesarstwie oraz ogłosił wolność religijną. To wielkie wydarzenie nie zostało zapomniane nawet po 17 wiekach i zostało upamiętnione zarówno w Kościele zachodnim, jak i wschodnim, choć nie należy zapominać, iż wówczas chrześcijaństwo nie było jeszcze podzielone.

Bibliografia

Źródła prawa

- Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, 7.12.1965, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje. Tekst polski, nowe tłumaczenie*, Poznań 2002, s. 410-421.
- Jan XXIII, Encyklika *Pacem in terris*, 11.04.1963, AAS 55 (1963), s. 257-304.
- Konstantyn Wielki, Licyniusz, *Edykt Mediolański (313 r.)*, w: *Kościelne prawo publiczne. Wybór źródeł*, red. M. Sitarz, M. Grochowina, M. Lewicka i in., Lublin 2012, s. 555-556.

Literatura

- Daniélou J., Marrou H. I., *Historia Kościoła. Od początków do roku 600*, t. 1, Warszawa 1984.
- Dębiński A., Misztal-Konecka J., Wójcik M., *Prawo rzymskie publiczne*, Warszawa 2010.
- Jaworski Z., *Wpływ relacji państwo-Kościół na stabilność Rzeczypospolitej. Część szczegółowa*, w: *Bezpieczeństwo Polski. Historia i współczesność*, red. L. Antonowicz, T. Guz, M. R. Pałubska, Lublin 2010, s. 279-292.
- Krukowski J., *Kościelne prawo publiczne. Prawo konkordatowe*, Lublin 2013.
- Kumor B., *Historia Kościoła. Starożytność chrześcijańska*, t. 1, Lublin 2001.
- Sienkiewicz H., *Quo vadis?*, w: *Dzieła wybrane*, red. J. Krzyżanowski, t. 20-22, Warszawa 1949, s. 285.
- Sitarz M., *Wpływ relacji państwo-Kościół na stabilność Rzeczypospolitej. Zarys problematyki*, w: *Bezpieczeństwo Polski. Historia i współczesność*, red. L. Antonowicz, T. Guz, M. R. Pałubska, Lublin 2010, s. 271-278.
- Śrutwa J., *Edykt mediolański*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. IV, Lublin 1995, kol. 666.
- Wacławski J., *Pierwsza rzymska bitwa za Chrystusa*, „Niedziela. Tygodnik katolicki”, 29.09.2013 r., nr 39, s. 4-5.

The Religious Freedom According to the Edict of Milan – 1700-year Anniversary Promulgation

Summary

The paper discusses the problem of the religious freedom according to the Edict of Milan (313). The Author starts with the explanation of the notion of the religious freedom as a fundamental value that comes from the dignity of the human person.

This freedom is the law rooted in the nature of the human person.

The article provides a thorough analysis of the Edict of Milan in the context of the religious freedom. The celebration of the 1700th anniversary of the Edict of Milan is the basic reason of the presented article.

The Author describes the reasons of the promulgation of the document and its content. This is due to the fact of the religious and political dualism based on the words of Jesus Christ who declared: “render therefore unto Caesar the things which are Caesar’s, and unto God the things that are God’s” (Matthew 22:21; Luke 20:25).

In the article it is emphasised that the Emperor Constantine I exposed the importance and value of the Christianity for the development and security of the Roman Empire. The Edict granted liberty to Christianity and other religions.

Translated by Agnieszka Romanko

Słowa kluczowe: Konstantyn Wielki, edykt tolerancyjny, relacje państwo-Kościół.

Key words: Constantine the Great, edict of toleration, relation between State and Church.